

Μεθοδολογία ανάπτυξης θέσης, ιδέας σε μικροκείμενο – παράγραφο

Στο πλαίσιο των πανελλαδικών εξετάσεων της Νεοελληνικής Γλώσσας, ζητείται συχνά η ανάπτυξη ή ο σχολιασμός μιας ιδέας/άποψης ή ενός γνωμικού, σε μια παράγραφο (70 – 80 λέξεων). Είναι δυνατό, επίσης, να ζητηθεί η ανασκευή/αναίρεση ενός επιχειρήματος ή μιας ιδέας και η παρουσίαση της αντίθετης θέσης. Για τη δημιουργία μικροκειμένων ακολουθούμε τη γνωστή διαδικασία της ανάπτυξης παραγράφου.

1. Ανάπτυξη ή σχολιασμός ιδέας/άποψης

Για να ανταποκριθούμε όσο καλύτερα γίνεται στη δημιουργία μικροκειμένων ανάπτυξης ή σχολιασμού μιας θέσης/ιδέας ή ενός γνωμικού/αποφθέγματος ακολουθούμε τον παρακάτω τρόπο εργασίας. Συγκεκριμένα:

1. Διαβάζουμε προσεκτικά τη θέση (άποψη, γνωμικό) που μας δίνεται να αναπτύξουμε. Επισημαίνουμε την κύρια έννοια/ιδέα και τις δευτερεύουσες έννοιες.
2. Εφαρμόζουμε όσα γνωρίζουμε για την ανάπτυξη της παραγράφου, έτσι ώστε η δομή της να εμφανίζει τα συνθετικά της τμήματα (Θεματική περίοδος – Σχόλια ή λεπτομέρειες – Κατακλείδα).
 - Διατυπώνουμε τη θέση με τη μορφή θεματικής περιόδου (αυτούσια ή εμπλουτισμένη: π.χ. Είναι γεγονός ότι...).
 - Παραθέτουμε το αποδεικτικό υλικό που εξηγεί ή αναλύει τη θέση στα σχόλια/λεπτομέρειες.
 - Τέλος, καταγράφουμε/αναδιατυπώνουμε τη θέση μας ως συμπέρασμα στην κατακλείδα.

Αν ζητηθεί η ανάπτυξη της παραγράφου να γίνει με συγκεκριμένη μέθοδο (π.χ. αιτιολόγηση), χρησιμοποιούμε για τη συνοχή των περιόδων της παραγράφου τις ανάλογες λέξεις ή φράσεις στα σχόλια/λεπτομέρειες (π.χ. γιατί, αφού, επειδή, καθώς κ.ά.).

3. Επιζητούμε να παρουσιάζει η παράγραφος όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που την καθιστούν ένα ολοκληρωμένο κείμενο.
 - Ενότητα των επιμέρους ιδεών με την κύρια ιδέα.
 - Αλληλουχία/λογική διάταξη των προτάσεων/ιδεών.
 - Συνεκτικότητα/εσωτερική σύνδεση των ιδεών/νοημάτων.
 - Συνοχή/εξωτερική σύνδεση των προτάσεων/περιοδών.
 - Πληρότητα/παράθεση επαρκών αποδεικτικών στοιχείων.

Εφαρμογή

1. Έστω ότι θέλουμε να αναπτύξουμε σε μια παράγραφο το πώς ο καλλιτέχνης επηρεάζεται από τα προβλήματα της εποχής του.

Ενδεικτική ανάπτυξη

Θεματική περίοδος:

Ο καλλιτέχνης πλάθεται μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ζει και δημιουργεί, ζυμώνεται με τα φλέγοντα προβλήματα του.

Λεπτομέρειες/ σχόλια

Καλλιτέχνης και εποχή δένονται στενά σε μια σχέση αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης, γιατί και αυτό οριοθετεί την εποχή του. Επηρεάζεται και ταυτόχρονα επηρεάζει την εποχή του και τον κόσμο του, καθώς και τις κοινωνικοοικονομικές και πολιτιστικές αναδιπλώσεις του καιρού του. Με το έργο του επισημαίνει τις αθλιότητες, προαναγγέλει τις κοινωνικές αναταράξεις. Αποκαλύπτει τους νόμους της παγκόσμιας αρμονίας και της απόλυτης ωραιότητας.

Κατακλείδα

Άρα ο καλλιτέχνης με την τέχνη του εκφράζει τους προβληματισμούς της εποχής του.

Παρατήρηση: Εξετάζοντας την παραπάνω παράγραφο παρατηρούμε τα εξής: Στη θεματική πρόταση αναφέρεται η σχέση του καλλιτέχνη με το κοινωνικό του περιβάλλον. Οι λεπτομέρειες δικαιολογούν και στηρίζουν αυτή τη σχέση, την επιβεβαιώνουν. Τέλος η κατακλείδα ανακεφαλαιώνει, ολοκληρώνει το νόημα της παραγράφου. Άρα πρόκειται για μια σωστά δομημένη παράγραφο.

2. Ας υποθέσουμε ότι μας δίνεται το περιεχόμενο μιας περιόδου και μας ζητείται να το σχολιάσουμε.

Ενδεικτική ανάπτυξη

«Όποιος αδιαφορεί για τα πολιτικά πράγματα του τόπου του είναι όχι φιλήσυχος, αλλ' άχρηστος, "αχρείος" πολίτης». Ο απολίτικος είναι ο παθητικός και αμέτοχος άνθρωπος που με πρόφαση τη διατήρηση της προσωπικής γαλήνης και ηρεμίας καταλήγει στην αμεριμνησία. Αποδέχεται μοιρολατρικά τις αποφάσεις που άλλοι παίρνουν για αυτόν χωρίς αυτόν. Δεν ενημερώνεται και, επομένως, δεν έχει γνώμη και δεν μπορεί να συμμετέχει στη διαμόρφωση της κοινωνικής εξέλιξης και να προσφέρει στο κοινωνικό σύνολο και στην επίλυση των προβλημάτων μέσα από τη συμμετοχή του στα συλλογικά όργανα. Ένας άνθρωπος, όμως, που δεν προσφέρει με την ενεργητική του στάση δεν μπορεί να είναι χρήσιμος στην κοινωνική ζωή, αλλά μια παθητική και ετεροκαθοριζόμενη οντότητα, ευάλωτη στη χειραγώγηση και την υποταγή.

Απαντήσεις σε πιθανές απορίες

α) Τι κάνουμε όταν στο απόσπασμα έχουμε μεταφορική χρήση της γλώσσας;

Αν στο απόσπασμα γίνεται μεταφορική χρήση της γλώσσας καλό θα είναι να αντικαταστήσουμε τις μεταφορικές εκφράσεις με κυριολεκτικές που να αποδίδουν τη σημασία τους (βασική προϋπόθεση, βέβαια, είναι να έχουμε κατανοήσει συνολικά το κείμενο, μέρος του οποίου αποτελεί το συγκεκριμένο απόσπασμα).

π.χ. Διαβάζοντας τη Β1 ερώτηση των Πανελλαδικών εξετάσεων 2008: «Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο (70-80 λ.) το περιεχόμενο του παρακάτω αποσπάσματος (Μονάδες: 10): Δε μένω τυφλός στα ψεγάδια μας, αλλά έχω την ιδιοτροπία να πιστεύω στον εαυτό μας »

Σ' αυτήν τη περίοδο η λέξη «ψεγάδια» δεν αναφέρεται σε ατομικά ελαττώματα, αλλά σε εθνικά. Επομένως η λέξη «ψεγάδια» θα μπορούσε να αντικατασταθεί από την κυριολεκτική λέξη/φράση: προγονοπληξία, αδυναμίες, τρωτά σημεία του παρελθόντος. Επίσης η λέξη «ιδιοτροπία» δε θα έπρεπε να εννοηθεί με την κυριολεκτική αρνητική της σημασία, αλλά με την έννοια της πεποίθησης, της πίστης. Όσο για την φράση εαυτό μας, δεν νοείται ατομικά ο καθένας μας, αλλά το σύνολο του λαού μας.

β) Τι κάνουμε όταν από το απόσπασμα απουσιάζουν έννοιες;

Αν από το απόσπασμα απουσιάζει κάποια έννοια που θεωρείται απαραίτητη για την κατανόηση του οφείλουμε να διαβάσουμε προσεκτικά το κείμενο για να αντιληφθούμε το τι ακριβώς εννοεί.

π.χ. Διαβάζοντας τη Β1 ερώτηση των Πανελλαδικών εξετάσεων 2009: « ... με το ένα βιβλίο ν' ανασκευάζει ή να πολεμάει τ' άλλο, όλα μαζί σε γυμνάζουν στη διαδικασία του διαλόγου... Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο 80 έως 100 λέξεων το περιεχόμενο του αποσπάσματος (Μονάδες: 10)».

Παρατηρούμε ότι το απόσπασμα αφενός αρχίζει με αποσιωπητικά, αφετέρου «το ένα βιβλίο πολεμάει ή ανασκευάζει το άλλο» δεν είναι κατανοητό εάν δε συνδυαστεί και με όσα αναγράφονται πριν στο κείμενο. Αν το διαβάσουμε θα αντιληφθούμε ότι το νόημα του συγκεκριμένου αποσπάσματος είναι το εξής: ότι η μεγαλύτερη αρετή του βιβλίου είναι ότι μας προτείνει έναν πόλεμο έντιμο γιατί για το ίδιο θέμα διαβάζουμε διαφορετικές απόψεις στα βιβλία. Αυτές μας βοηθούν να σχηματίσουμε την δική μας άποψη. Έτσι δεν επιτρέπουμε στον εαυτό μας να δεχόμαστε άκριτα οτιδήποτε υποστηρίζουν οι άλλοι.

γ) Τι κάνουμε όταν στο απόσπασμα γίνεται χρήση αντωνυμιών;

Συχνά στο απόσπασμα υπάρχουν αντωνυμίες (αυτό, εκείνο...) που δεν αναφέρονται συγκεκριμένα σε έννοιες με αποτέλεσμα να μάς δημιουργούνται ερωτηματικά. Για να αποσαφηνισθεί το τοπίο επιβάλλεται, αφού διαβάσουμε το κείμενο, να

κατανοήσουμε πού σε ποιες έννοιες/όρους αναφέρονται οι συγκεκριμένες αντωνυμίες.

π.χ. «Μπροστά σ' αυτά, τι μας μένει για να βαστάξουμε αν απαρνηθούμε τον εαυτό μας».

Αν μας ζητηθεί να αναλύσουμε το συγκεκριμένο απόσπασμα, σε μια παράγραφο, θα έχουμε πρόβλημα στο να κατανοήσουμε πού αναφέρεται η αντωνυμία «αυτά». Αν διαβάσουμε όμως το κείμενο θα κατανοήσουμε ότι αυτά είναι οι διαδοχικές κρίσεις, οι αποκαλυπτικές εφευρέσεις...

2. Ανασκευή επιχειρημάτων

Ενδέχεται να μας δοθεί ένα αδύναμο επιχείρημα και να μας ζητηθεί να το ανατρέψουμε και στη συνέχεια να το αναπτύξουμε σε μια παράγραφο, σε ένα μικροκείμενο. Σε μια τέτοια περίπτωση οφείλουμε να κάνουμε ανασκευή ενός επιχειρήματος που σημαίνει αναίρεση στο αδύνατο σημείο της επιχειρηματολογίας και ταυτόχρονα τεκμηριωμένη ανάπτυξη της αντίθετης άποψης. Για τη δημιουργία λοιπόν μικροκειμένων ανασκευής επιχειρημάτων ακολουθούμε την παρακάτω μέθοδο εργασίας.

Συγκεκριμένα:

1. **Διαβάζουμε προσεκτικά το επιχείρημα και επισημαίνουμε το αδύνατο σημείο της επιχειρηματολογίας του.** Π.χ. Η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος οφείλεται αποκλειστικά στην ανάπτυξη της τεχνολογίας.

Στην περίπτωση του προηγούμενου παραδείγματος, αδύνατο σημείο είναι η λέξη “αποκλειστικά”.

2. **Συνθέτουμε μια παράγραφο στην οποία είναι εμφανή τα συνθετικά της τμήματα (Θεματική περίοδος – Σχόλια ή λεπτομέρειες – Κατακλείδα).**

- Διατυπώνουμε το επιχείρημα με τη μορφή της θεματικής περιόδου (αυτούσιο ή εμπλουτισμένο). Π.χ. Ισχυρίζονται πολλοί ότι η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος οφείλεται αποκλειστικά στην ανάπτυξη της τεχνολογίας.
- Παραθέτουμε το αποδεικτικό υλικό που αναιρεί το επιχείρημα στα σχόλια/λεπτομέρειες. Π.χ. Ωστόσο, η τεχνολογία δεν έχει βούληση · η ορθή ή εσφαλμένη χρήση της αποτελεί ευθύνη του ανθρώπου.
- Τέλος, καταγράφουμε την τελική θέση ως συμπέρασμα στην κατακλείδα. Π.χ. Αποκλειστική, λοιπόν, ευθύνη για την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος φέρει ο άνθρωπος και μόνο.

Επιδιώκουμε η παράγραφος να αποτελεί ένα ολοκληρωμένο κείμενο με κύρια χαρακτηριστικά την ενότητα, την αλληλουχία, τη συνεκτικότητα, τη συνοχή και την πληρότητα των ιδεών.

Εφαρμογή

Να ανασκευάσετε το επιχείρημα: ο θηλασμός αποτελεί επιβεβλημένο καθήκον για όλες τις μητέρες, σε μια παράγραφο 70-80 λέξεων.

Η ανεπάρκεια του συλλογισμού εντοπίζεται στο ότι ο θηλασμός αποτελεί επιβεβλημένο καθήκον, γιατί οι γυναίκες είναι κοινωνικά όντα και επομένως τίποτα δεν μπορεί να τις επιβληθεί, που να λειτουργεί σε βάρος της κοινωνικής τους δραστηριότητας. Επομένως θα μπορούσαμε να στηρίξουμε την άποψη ότι η μητρότητα δεν αποτελεί καθήκον, αλλά προσφορά της κάθε μητέρας στο παιδί της, αφού η μητρική στοργή και η αγάπη κάθε μητέρας για το παιδί της είναι αυτονόητη. Επομένως δεν θα πρέπει να το αντιμετωπίζουμε ως καθήκον, αλλά θα ήταν πιο αποτελεσματικό αν σε κάθε μητέρα δινόταν η δυνατότητα και οι ανάλογες κοινωνικές και οικονομικές παροχές, ώστε να έχει την ελευθερία της επιλογής. Τότε σίγουρα θα προτιμούσαν να θηλάσουν τα παιδιά τους.